

בעזרשי"ת

מִיָּמֵינוּ עֲמֻקִּים עֵצָה בְּלֵב-אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָה
סְטְרִיקוֹב

קובץ דברי תורה

עצה ותבונה

דברי תורה

מב"ק מרז אדמו"ר זצלה"ה

'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מב"ק מרז אדמו"ר שליט"א

'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת

פינחס

תשפ"ג

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

לתרומות והנצחות:
052-7620204

קובץ ס"ד
ערש"ק פר' פינחס תשפ"ג

ניתן להאזין לשיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי במערכת 'קול סטריקוב' מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין לאחר השיעור בקו שיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ב'קול הלשון'
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

לקבלת הגליון באימייל a609200101002@gmail.com

 פינחם

פינחם בן אלעזר בן אהרן הבהן
 השיב את חמתי מעל בני
 ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם
 ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי,
 לבן אמר הנני נתן לו את בריתי שלם
 וגו' (כא, יא"צ).

ובמדרש (רצה כא, א): "אמר הקב"ה
 צדין הוא שיטול שכרו".
 וכבר האריכו במפרים לפרש מה צאו
 ללמדנו צוה, הרי צוודאי שכל נתינת שכר
 הוא צדין וצמשפט.

וידוע לצאר דהנה קיי"ל (קידושין לט:):
 "שכר מנוה צהאי עלמא ליכא".
 וצטעמא דמילתא כתצו המפרשים (דק)
 חיים למהר"ל פ"צ מט"ו, ועוד) דזהו משום
 ד"שכירות אינה משתלמת אלא לצקוף"
 (צ"מ סה.), והאדם הוא כשכיר להקב"ה
 לקיים מצוותיו, והשכירות שלו הוא

למשך כל ימי חייו, וכמו שדרשו בגמרא
 (צ"מ פג:): "ינא אדם לפעלו" (תהלים קד,
 כג), ינאו לדיקים לקבל שכרן, ולעבודתו
 עדי ערצ' (שס), צמי שהשלים עבודתו
 עדי ערצ', וברש"י שס: "עדי ערצ',
 עד יום מותו". וא"כ סוף שכירות האדם
 לעבודת ה' היא רק אחר מותו, ולכן אין
 קיצול שכר בעולם הזה.

אולם כל זה צמה שהוא חיוב גמור, שאז
 לא שייך לקבל שכר עליו צהאי
 עלמא כיוון שהוא עדיין צתוך השכירות,
 אצל צמה שאין האדם מחויב צהס, הרי
 אין זה נכלל בשכירותו, וממילא עליהם
 יש שכר צהאי עלמא.

והנה מה שעשה פנחס אינה חוצה
 גמורה אלא צגדר של "קנאין
 פוגעין צו" (סנהדרין פא:): ולכן "הצא
 לימלך אין מורין לו" (שס פצ.), וממילא

'צדין הוא שיטול שכרו', היינו צהאי
עלמא, כי לא היה מחויב צזה^א (וראה
עוד שם משמואל^ב (תרע"ה ד"ה פנחס)).

עוד יש לצאר על פי הנ"ל ש'הצא לימלך
אין מורין לו' (ויש לדון אם הכוונה
שאין עונים לו, או שאומרים לו להדיא
שלא יעשה), ולא עוד אלא שאם "נהפך
זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי
רודף הוא" (סנהדרין ט), ואף שפנחס צא
להרגו מלד הדין של 'קנאין פוגעין צו',
מ"מ צדיני אדם הרגילים לא היה זמרי
חייב מיתה, ומלד זה יש לפנחס דין
רודף, והיינו שצנהגת הדין הרגילה אין
מקום למעשה זה^ב. וא"כ היה מקום
לומר שכמו כן צנהגת הדין שלנו לא
שייך על זה קיצול שכר. ועל זה קמ"ל
'צדין הוא שיטול שכרו', שכל זה הוא
לפני שהרגו, שאז זמרי אינו חייב מיתה
ויש לפנחס דין רודף, אצל אחר שהרג
הרי זה הלכה גמורה והוא ג"כ לפי

שורת דיני אדם, וממילא השכר הוא ג"כ
ראוי לפי דיני אדם.

ועד"ז צאופן אחר י"ל, שכיוון שלא היה
זמרי מחויב מיתה צדי אדם,
היה מקום לחשוב שצמעשהו של פנחס
יש איזה נד של שפיכות דמים, וזהו 'צדין
הוא שיטול שכרו' שאין עליו שום
פקפוק. והראיה מזה שהשכר שקיבל
היה כהונה, וכדאיתא בגמרא (זבחים
קא:): "לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי
דכתיב (פסוק יג) 'והיתה לו ולזרעו אחריו
צרית כהונת עולם'", והרי כהן שרלח את
הנפש אפילו צשוגג נפסל מעבודה (ראה
צרכות לב: וצכורות פ"ז מ"ז וצחוספות יו"ט ט),
אכן ראה תוספות סנהדרין לה: ד"ה שנאמר),
והיינו כי כמו שיש דין צמצח ש"לא תניף
עליהם צרזל" (צצרים כו, ה), והטעם צזה
הוא משום "שהמצח צצח להאריך ימיו
של אדם, והצרזל צצח לקצר ימיו של
אדם, אין זה צדין שיונף המקצר על
המאריך" (רש"י שמות כ, כצ). וכמו כן כהן
שרלח אפילו צשוגג אינו ראוי צצר

א) ראה רמ"ה סנהדרין שם (ד"ה א"ה) שמה שקנאין פוגעין בו הוא רשות ולא מצוה, וכן כתב הרא"ש (שם
סי' ד), אולם הר"ן (שם ד"ה מ"ט) כתב שיש לקנאים מצוה להורגו, וראה בביאור הרי"פ פערלא על סה"מ
לרס"ג (ח"ג פתיחה אות יט) שדעת הרס"ג כדעת הר"ן.

ב) ראה רמ"ה רא"ש ור"ן שם.

לעבודה, כי העבודה צאה להאריך ימים והכהן הזה יש לו שייכות לקינור ימים.

ובאן היה להיפך ממנו, שדווקא על ידי מעשה זה הוכשר פנחס לכהונה, ומזה רואים שאפילו שאין מורין כן, ויש לו דין רודף, אצל ודאי אחר שקיים כתיקונו אין פה שום נד רליחה ואדרבה זכה עי"ז לכהונה שזהו ההיפך הגמור של שפיכות דם, וזהו 'צדין הוא שיטול שכרו'^ג.

עוד יש לפרש על פי מה דאיתא בגמרא (קידושין לא.): "אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דהוה אמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המנות עבידנא יומא טבא לרבנן דהא לא מיפקידנא והא עבידנא, השתא דשמעיתא להא דאמר ר' חנינא גדול מלווה ועושה יותר ממי שאינו מלווה ועושה אדרבה מאן דאמר לי דאין הלכה כר' עבידנא יומא טבא לרבנן".

והיינו דהמושכל ראשון הוא שמי שאינו מלווה ועושה גדול יותר מן

המלווה ועושה, כי מי שאינו מלווה עושה מאהבה ונדצת הלצ ולא מלד הכרח הציווי ומיראת העונש, אמנם למסקנא מלווה ועושה גדול יותר, וציארו התוספות שם וז"ל: "נראה דהיינו טעמא דמי שמלווה ועושה עדיף לפי שדואג ומלטער יותר פן יעבור ממי שאין מלווה שיש לו פת צסלו שאם ירצה יניח". והיינו שאכל המלווה ועושה יצרו מתגבר עליו, וקשה לו יותר לקיים את המלווה ומלד זה הוא יותר גדול. ולפי זה גם למסקנא המעלה האמורה צמי שאינו מלווה ועושה שרירה וקיימת, שהוא עושה מאהבה ונדצת, אלא שר' חנינא הכריע שהמעלה שיש צמי שמלווה ועושה מלד מה שהוא צריך להתגבר על יצרו היא מכרעת את המעלה שיש צמי שאינו מלווה ועושה מלד מה שעושה מנדצת הלצ ולא מיראה.

והנה רוצ המלוות הם צגדר של מלווה ועושה, שהם חיוצ גמור, מלצד כמה מלוות כמו מלוות ציצית וכדו' ששייך צזה נדצה, כי הם תלויות צמה שהאדם מכניס את עצמו לחיוצן (ראה

(ג) וראה מושב זקנים לבעלי התוספות בפרשתנו (ד"ה והיתה לו).

'עומק לב' פרשת שלח פ"ג). ומלווה זו שעשה פנחס היא מיוחדת שיש בה את שני המעלות, גם מעלת המלווה ועושה וגם מעלת שאינו מלווה ועושה. כי מלד אחד הרי זה רק דין של 'קנאין פוגעין צו' ואין מחוייבים צוה, ולא עוד אלא ש'הבא לימלך אין מורין לו', ומלד זה יש לכך את מעלת קיום המלוה מאהבה ונדבצת הלצ. ולאידך אחר שצא לקיים זאת ונכנס לזה הרי זה 'הלכה' וקיום דין גמור ומלד זה יש בה את מעלת המלווה ועושה⁷. ונמצא שמלווה זו מיוחדת ושונה למעליותא מכל המלוות שיש בה את כל חלקי השכר השייכים צמלוות, וזהו 'צדין הוא שיטול שכר', כי מלד כל הצחינות מגיע לפנחס שכר משלם על מעשהו.

וזוהו לימוד לכל אחד, לעשות את כל המלוות, אף אלו שהם חובה גמורה, ג"כ מתוך נדבצת הלצ, והיינו צהידור וצחציבות וצשמחה ולא רק כדי

לצאת ידי חובה, שצוה יש ג"כ הצחינה של אינו מלווה ועושה, כי ההידור והשמחה היא תוספת על עיקר החיוב (וכמו שהארכנו צוה גצי חנוכה (ראה 'עומק לב' חנוכה פ"ג)). ועי"ז זוכים לשכר רצ מן שמיא, להשפעה ולישועה בכל הנלרך, כי כשהאדם מקיים את המלוות צנדבצו, הרי 'צדין הוא שיטול שכרו'. וכמו שפירש רש"י על דברי הגמרא (ר"ה טו:): "למה תוקעין ומריעין כשהן יושצין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערצצ השטן", "שלא ישטין כשישמע ישראל מחצצין את המלוות מסתתמין דצרו", היינו שעושים צחציבות יותר מחיובם, שעי"ז סותמים פי השטן וזוכים לרחמי שמים צדין.

ובדבר זה אפשר לזכות ג"כ לגאולת עולמים, ולכן קוראים פרשה זו צימי צין המצרים.

מים עמוקים

ליקוטי אמרים תניא - פרק ב' [ג]

האר"י ז"ל יציבא מילתא בסוד התלבשות אור אין סוף ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים דחב"ד דאצילות אך לא למעלה מהאצילות וכמו שנתבאר במקום אחר שאין סוף ב"ה מרומם ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה ממהות ובחינת חב"ד עד שמהות ובחינת חב"ד נחשבת כעשייה גופניית אצלו יתברך כמו שכתוב (מסל"ס קד, קז) 'כולם בחכמה עשית' [ש'הוא המדע והוא היודע בו' ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בוריו בו' כדכתיב (איוב יא, ז) 'החקר אלוק תמצא' וכתוב (ישעיה נה, ט) 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם' וגו'.

ואף שיש רבבות מיני חלוקי מדרגות בנשמות גבוה על גבוה לאין קץ כמו גודל מעלת נשמות האבות ומשה

ונפש השנית בישראל היא חלק אלוק ממעל ממש כמו שכתוב (נלאש"מ ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים' ואתה נפחת בי' (נרנ"ט 'אלוקי נשמה'), וכמו שכתבו בזוהר 'מאן דנפח מתוכיה נפח', פירוש, מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח. כך על דרך משל 'נשמות ישראל עלו במחשבה' (נר"ר א, ד), כדכתיב (שמות ז, כג) 'בני בכורי ישראל', 'בנים אתם לה' אלקיכם' (דנ"ס יד, א), פירוש, כמו שהבן נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו יתברך 'דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא' (מיקוני זוהר יז): אלא הוא וחכמתו אחד וכמו שכתב הרמב"ם (יסודי המורה ג, י) [הגהה, והודו לו חכמי הקבלה כמו שכתוב בפרדס מהרמ"ק (מ, יג) וגם לפי קבלת

רבינו ע"ה על נשמות דורותינו אלה
 ד'עקבי משיחא' (ראס סוטה מט: ונרש"י עס)
 שהם בחינת עקביים ממש לגבי המוח
 והראש וכן בכל דור ודור יש ראשי אלפי
 ישראל שנשמותיהם הם בחינת ראש
 ומוח לגבי נשמות ההמון ועמי הארץ וכן
 נפשות לגבי נפשות כי כל נפש כלולה

מנפש רוח ונשמה (ראס זוס"ק א, פא. ושס
 פג:), מכל מקום שרש כל הנפש רוח
 ונשמה כולם מראש כל המדרגות עד
 סוף כל דרגין המלוכש בגוף עמי הארץ
 וקל שבקלים נמשך ממוח העליון שהיא
 חכמה עילאה (ראס עס ג, קעד.) כביכול
 כמשל הבן הנמשך ממוח האב.

דולה התבונה

שורש היהדות - לזכור את היותנו בני מלך
 שיעור בספה"ק לקוטי אמרים תניא (מחזור ב')
 ליל שישי פרשת בלק תשפ"ג

הנפש האלוקית ישנה רק אצל בני ישראל שהם בנים למקום

יסוד הדברים בפרק זה, פרק ב', היא נקודה יסודית ונחוצה ביותר בחיי האישי היהודי,
 ויש להעמיק בזה ולקבוע זאת כמוח ובלב הדק היטב. וז"ל:

ונפש השנית בישראל היא חלק אלוק ממעל ממש - נפש הבהמית יש לכל אדם, גם
 לגויים, אבל נפש אלוקית ישנה רק אצל בני ישראל, וזהו הדבר המיוחד שישי
 בהם על פני כל גויי הארצות, שעל כך אנו אומרים (תפילת שמונה עשרה של יו"ט) "אתה
 בחרתנו מכל העמים ורוממתנו מכל הלשונות", שהקב"ה נתן בנו 'חלק אלוק ממעל
 ממש'.

כמו שכתוב (צלאשית ג, ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים' – פסוק זה אמנם נאמר אצל אדם הראשון, שממנו יצאו כל אומות העולם, אולם בבחינה זו של 'ויפח באפיו נשמת חיים' שהיא ה'חלק אלוק ממעל' כמו שיבאר, נכללו רק נשמות בני ישראל (כי זה היה לפני חטא עין הדעת, ואז היו עתידים לצאת ממנו רק בני ישראל, ורק אח"כ כשחטא נתערבו בו נשמות אומות העולם) (ראה לקוטי מוה"ל לאר"ל מהל"ס לז), וזהו כל מהלך התיקון שנדרש בעקבות החטא, לברר את הטוב שהם ישראל מן הרע שהם אומות העולם, וזה היה בעת קבלת התורה שאז הובררו ונבחרו בני ישראל מתוך כל האומות).

'ואתה נפחת בי' (צרכת 'אלוקי נשמה'), וכמו שכתבו בזוהר 'מאן דנפח מתוכיה נפח', פירוש, מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח – כל הבריאה נבראה בדבר ה', וכמו ששינינו במשנה (אבות ה, א) "בעשרה מאמרות נברא העולם", וכן נאמר (מהל"ס לג, ו) "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", היינו שהכל נברא על ידי הדיבור. אבל נשמות בני ישראל בראם הקב"ה על ידי נפיתה. וההבדל בין דיבור לנפיתה, שהדיבור אינו יוצא מהפנימיות של המדבר אלא מחיצוניותו, ואילו הנפיתה יוצאת 'מתוכיותו ומפנימיותו'. זהו כמובן רק 'לשבר את האוון', להסביר את העניין באופן שהוא אצל האדם, ואילו אצל הקב"ה הוא באופן אחר ונעלה יותר, אולם זהו משל לבאר שכל הברואים שברא הקב"ה הוא בבחינה של 'דיבור', היינו בבחינה חיצונית, ואילו נשמת היהודי היא מבחינה פנימית.

כך על דרך משל 'נשמות ישראל עלו במחשבה' (צ"ר א, ד), בדבתיב (שמות ד, כג) 'בני בכורי ישראל', 'בנים אתם לה' אלקיכם' (דברים יד, א), פירוש, כמו שהבין נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו יתברך 'דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא' (מיקוני זוהר יז): אלא הוא וחכמתו אחד וכמו שכתב הרמב"ם (יסודי המורה ג, י) [הגהה, והודו לו חכמי הקבלה כמו שכתוב בפרדס מהרמ"ק (ת, יג) וגם לפי קבלת האר"י ז"ל יציבא מילתא בסוד התלבשות אור אין סוף ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים דחב"ד דאצילות אך לא למעלה מהאצילות וכמו שנתבאר במקום אחר שאין סוף ב"ה מרומם ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה ממהות ובחינת חב"ד עד שמהות ובחינת חב"ד נחשבת כעשייה גופנית

אצלו יתברך כמו שכתוב (מהליס קד, כד) 'כולם בחכמה עשית' [ש'הוא המדע והוא היודע' בו], 'ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בוריו' בו' (רמז"ס משנה ה, ה) כדכתיב (איוז יא, ז) 'החקר אלוק תמצא' וכתיב (ישעיה נה, ט) 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם' וגו'.

כלומר, שיש הבדל יסודי בין החכמה שיש באדם לבין מידת החכמה אצל הקב"ה. כי אצל האדם, הוא וחכמתו הם שני דברים, יש את האדם בעצמו ויש את החכמה המצויה בו, ויש אדם עם יותר חכמה ויש אדם פחות חכמה, ולפעמים משתמש האדם בחכמתו ולפעמים אין משתמש בה. אבל אצל הקב"ה 'הוא המדע והוא היודע', היינו שאין זה שני דברים, אלא דבר אחד, הקב"ה וחכמתו. ועוד יתבאר הדבר באריכות כאשר נלמד בהמשך בתניא (פרק ה) בעניין התורה, ששם מבאר בהרחבה עניין חכמתו של הקב"ה. וכעת זה נוגע לעניינינו לבאר איך נשמת היהודי היא 'חלק אלוק ממעל ממש', והיינו שמכיוון ששורש הנשמה במחשבתו של הקב"ה כביכול, כי נשמות ישראל 'עלו במחשבה', וכמו נשמת הבן הנמשכת מהאב, וכן בני ישראל שהם 'בנים לה' אלוקיכם' נמשכו כביכול מחכמתו יתברך, אם כן שפיר נשמתם היא 'חלק אלוק ממעל ממש', שהרי הוא וחכמתו אחד הם.

אף שכל הנשמות נמשכות מחכמתו של הקב"ה
יש בהם חילוקי מדרגות הנובעים מסדר ההשתלשלות

מבאין והלאה עד סוף הפרק נחזור בע"פ על תמצית הדברים. הוא מקשה שלכאורה אם נשמות בני"הם 'חלק אלוק ממעל ממש', 'רבבות מיני חלוקי מדרגות בנשמות גבוה על גבוה לאין קץ', וכמו הנשמות הנעלות והנשגבות של האבות הק', ושל משה רבינו ע"ה, ולעומת זאת יש את נשמות דורותינו אלה, שהם בבחינת 'עקבתא דמשיחא', שהם בבחינת עקב כלפי הראש, היינו שהם במדרגה נמוכה ושפלה ביותר, לעומת הנשמות הנעלות בבחינת ראש, וגם בין נשמות דורותינו, יש הרבה חילוקי מדרגות, שיש אנשים נעלים ומרוממים יותר, ויש אנשים פחותים ושפלים יותר מצד טבע נשמתם. ואיך ייתכן דבר זה, והרי הקב"ה הוא אחד באחדות גמורה, וא"כ איך בנשמות שהם 'חלק אלוק ממעל ממש' יש חילוקי מדרגות.

ומבאר העניין על דרך המשל האמור מיצירת הבן מכח אביו, שגם בזה רואים שמתהווים דברים פחותים ונחותים כמו ציפורניים וכדו' שאין בהם חיות, על אף שהכל נמשך ממוח האב, והביאור בזה שבהמשכה זו ממוח האב יש סדר השתלשלות, שהיא יורדת ממדרגה למדרגה עד שנוצרים ממנה גם דברים שפלים ונחותים. וכך בהמשכת אלוקותו יתברך יש גם כן השתלשלות העולמות, והוא עניין עמוק ורחב שיש להבינו על בוריו אולם אפשר לחזור על המילים, שישנם עולמות עליונים יותר ויש עולמות תחתונים יותר, ובאופן כללי הכי עליון הוא עולם האצילות, ואחריו עולם הבריאה, ואחריו עולם היצירה, והעולם הכי תחתון הוא עולם העשיה, והכל נבראו מהמשכת אלוקותו יתברך, אולם המשכה זו יורדת ומשתלשלת מדרגה לדרגה, וכן בכל עולם יש הרבה מדרגות, זו למטה מזו, עד שמהמשכת אלוקותו נוצרים רבבות מדרגות עד אין סוף.

וזהו הטעם לחילוקי המדרגות בין הנשמות, שנשמת פלוני באה מעולם עליון יותר, ונשמת רעהו באה מעליון תחתון יותר, יש נשמה דאצילות ויש נשמה דבריאה ונשמה דיצירה ונשמה דעשיה, ובאצילות עצמה יש גם כן סדר והדרגה שהוא העשר ספירות וכמו שנלמד לקמן, וכן בכל עולם ועולם, ולכן מצד אחד ישנם חילוקי מדרגות בנשמות לאין קץ ותכלית, אולם אין זה סותר את העובדה שהכל בא מאותו מקור, 'חלק אלוק ממעל ממש'.

ועל פי זה מבאר התניא את מאמר חז"ל (ראס כמוצות קיא:) עה"פ (דנסיס ל, כ) "ולדבקה בו", שכל הדבק בתלמידי חכמים מעלה עליו הכתוב כאילו דבק בשכינה, שכאשר יהודי שקיבל נשמה פחותה יותר, דבק בתלמיד חכם שנשמתו נעלה יותר, הרי הוא מתקרב בזה גם כן למדרגה גבוהה זו, וממילא הוא דבק בשכינה השורה באופן נעלה יותר במדרגה גבוהה זו של נשמת התלמיד חכם.

היצר הרע הכי גדול הוא להשכיח מיהודי שהוא בן מלך

ובכן, היסוד שלמדנו בפרק זה, הוא שהיהודי יש לו 'חלק אלוק ממעל', ובכך מתבטא מה שהוא בבחינת 'בנים אתם לה' אלוקיכם'. ודבר זה הוא שורש ויסוד גדול

בחיי היהודי, ובפרט על פי דרך החסידות, ולכן ראוי שנרחיב כאן את הדיבור בעניין זה, כיוון שהוא נחוץ ויסודי כל כך לחיינו.

ידועה אמרתו של הרה"ק רבי שלמה קארלינער זי"ע: "די גרעסטע יצר הרע – אז מען פארגעסט אז מען איז א בן מלך", היצר הרע מחפש ומבקש להשכיח מן היהודי שהוא בן מלך. "כל ישראל בני מלכים הם" (שם ק"ט), ואת זאת בא היצר הרע להעלים ולהסתיר. ולכאורה צריך להבין מה המקור לכך שצריך לזכור שאנו בני מלכים, שעל כך מקדש היצר הרע את מלחמתו, ועד שזהו היצר הרע הכי גדול. אכן כתוב בתורה 'בנים אתם לה' אלוקים', אבל מנא לן שזהו דבר כל כך מרכזי ביהדות עד ששם נמצא עיקר מלחמת היצר.

וחשבתי שהדבר מפורש בתורה, שהנה לפני קבלת התורה הייתה הקדמה גדולה ששלח הקב"ה לבני ישראל לאמר: "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי, ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט, ד-ו).

כלומר, לפני שבני ישראל הולכים לקבל את התורה, והקב"ה עומד לדבר עמהם מן השמים ולמסור להם את כל התורה כולה, צריך להסביר פרט חשוב: אתם הולכים להיות 'ממלכת כהנים וגוי קדוש'. ראיתם שקירבתי אתכם אלי, 'ואביא אתכם אלי' – "וקרבתי יתכון לפלחני", וכעת עם קבלת התורה אתם הולכים להתקרב יותר ולהפוך ל'ממלכת כהנים וגוי קדוש' שלי. זהו הרי המשמעות של 'בן מלך', שיהודי יודע שהקב"ה קירבו אליו, וכך רוצה הקב"ה שיקבלו בני ישראל את התורה – שנדע שאנו 'עם קרובו', בנים למקום.

וכאשר מתבוננים יותר הרי שזהו כל עניין פסוקים אלו מתחילתם, שהקב"ה פותח בזה ש'אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים', והרי באיזה דרישה פנה הקב"ה לפרעה שישלח את בני ישראל ממצרים, בשלחו אליו (שם ד, כז-כח): "כה אמר ה', בני בכרי ישראל ואמר אליך שלח את בני ויעבדני". ישראל הם בני, ולכן תשלחם. ולכן,

והיה "ותמאן לשלחו הנה אנכי הרג את בנך בכרך" (סז). נמצא אפוא שכל מה שעשה ה' למצרים הוא לאור זאת שעם ישראל הם בניו.

ומחמת דבר זה גם כן 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', וכמו שפירש רש"י שם: "כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בכני, אף אני עשיתי כן, 'ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים' וגו', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות, והענן מקבלם". כך אומר הקב"ה לבני ישראל: כל זאת לא עשיתי אלא בשביל שאתם בניי.

ומעתה, 'ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש', כל קבלת עול תורה ועול מצוות היא כחלק מעניין זה שאתם בניי, גוי קדוש שלי.

הרי שהקב"ה מדבר עם יהודי ואומר לו: אני רוצה שתהיה בן מלך, וזאת תהיה כל גישתך לקבלת התורה, אחר שאתה מפנים ומכיר בכך שהינך בן מלך. ואם כן הרי זה באמת יסוד ושורש כל התורה כולה, אי אפשר להתחיל את התורה בלי שהיהודי יכיר בכל מוחו ולבו בכך שהוא בן מלך. ומובנים היטב דברי רבי שלמה קארלינער שהיצר הרע הכי גדול הוא להשכיח מן היהודי שהוא בן מלך, כי כל השעבוד לתורה הוא מחמת שאנו בני המלך, ואם אין ליהודי דבר זה בהכרה מלאה ושלימה, הרי זה בבחינת נפל היסוד נפל כל הבנין.

'לא הביט און ביעקב' - כיוון שבפנימיות אין שום פגם

בפרשתנו יש בישמח ישראל מאמר אחד, שהוא יסוד ושורש בכל הספר הקדוש הזה, והוא גם כן נוגע לעניינינו. הוא מביא את הקושיא הידועה על דברי רש"י עה"פ (כג, כז) "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל", "אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה, 'לא הביט' הקב"ה און שביעקב, שכשהן עוברין על דבריו אינו מדרקדק אחריהם, להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהן עוברים על דתו", ועד"ז מפרש

את כל הכתוב שהקב"ה אינו מסתכל על עוונותיהם וחטאייהם של ישראל. ומקשה הפרשת דרכים (דנוס הרצעי) איך ייתכן לומר כן, והלא "כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חייו" (צ"ק נ.).

והישמח ישראל מביא עוד שכעניין זה איתא ג"כ במדרש (שיר השירים רצה ג, יט) עה"פ (שיר השירים ג, ט) "קול דודי הנה זה בא", "זה משה בשעה שבא ואמר לישראל בחדש הזה אתם נגאלין אמרו לו: משה רבינו היאך אנו נגאלין וכל מצרים מטונפת מעבודת כוכבים שלנו, אמר להם: הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בעבודת כוכבים שלכם אלא 'מדלג על ההרים', ואין הרים אלא עבודת כוכבים וכו'". וגם שם קשה כנ"ל, איך ייתכן שעל עוון חמור כזה של עבודה זרה אין הקב"ה מביט, והרי הוא יתברך איננו וותרן.

ומבאר שכוונת הדברים הוא, כי בני ישראל בפנימיות ליבם יש להם תמיד חשק ורצון לקיים את מצוות ה', אלא שיצרם אונסם ולכן בחיצוניות הם עוברים על רצונו יתברך, וכדברי הרמב"ם הידועים (גירוסין ג, ט) לעניין גט מעושה ע"פ בית דין איך זה מועיל והרי אנוס הוא, שזהו משום שכל אחד מישראל "רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו". והיינו שהרצון האמיתי של כל יהודי הוא לעשות את רצון ה', אלא שהחיצוניות מסתירה ומעלימה על כך. וזהו 'לא הביט און ביעקב', כי פנימיות לבם של בני ישראל הוא 'חלק אלוק ממעל' וכולו טוב, וממילא שם אין נוגע ופוגם שום חטא ועוון. ולכן מועילה התשובה על העבירות לבני ישראל, ואילו גוי שאין לו פנימיות של 'חלק אלוק ממעל' לא שייך אצלו תשובה, כי החטא הוא מעצם מהותו ועצמותו, כי הוא כולו רע וכאשר חוטא הרי זה שייך לפנימיותו, משא"כ אצל היהודי החטא הוא רק דבר חיצוני, והוא נוגע רק בחיצוניותו, אבל הפנימיות נשאר בשלימות בלי פגם.

ובחינה זו היא חלק יעקב אבינו ע"ה שישנה בכל נפש מישראל, כי יעקב אבינו הוא הבריח התיכון היוצא מהקצה אל הקצה בכללות ישראל, ועל זה ביקש יעקב אבינו בתפילתו באומרו (בראשית מט, ו) "בסודם אל תבוא נפשי בקהלם אל תחד כבודי",

ופירש רש"י: "כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי, את כל העדה על משה ועל אהרן, שם אל יתיחד עמהם שמו, שנאמר 'בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי', ולא נאמר בן יעקב". וקשה מה הועיל בזה, הרי כל אחד יודע שלוי הוא בנו של יעקב, אלא הכוונה שביקש שבשעת החטא לא יגע החטא בעצמיות ופנימיות לבכם, היינו ב'חלק יעקב' אשר בקרב לבם, והקב"ה קיבל את תפלתו, עכתו"ד הק'.

והנה בפשטות אינו מובן כל כך יישובו בפירוש הפסוק 'לא הביט און ביעקב', שלפי דבריו נמצא לכאורה שאין זה מדויק שהקב"ה אינו מביט בעוונותיהם של ישראל, אלא הכוונה שבפנימיות אין החטא פוגם וממילא שם באמת אין נראים עוונות, ומה המשמעות של דבר זה למעשה.

אולם באמת יש בזה שני נקודות שצריך לדעת, בראש ובראשונה יש לו לדעת שמועילה התשובה ואין להתיימש בשום מצב שהוא, כי כל זמן שהנשמה בקרבו יכול היהודי לשוב ולהתקרב. ומלבד זאת, גם כאשר הקב"ה מעניש את האדם על חטא, ולכאורה הוא 'מביט' על עוונותיהם של בני ישראל, באמת אין זו הבטה לרעה, המתייחסת לחטא ולעוול בעצמו, אלא כל התכלית והמטרה בזה שהוא יתברך רוצה לזכך את היהודי מהחיצוניות הרעה שדבקה בו ופגמה בגופו ובנפשו הבהמית, ולהגיע לעומק של ה'חלק אלוק ממעל' שאינו נפגם כלל, והוא תמיד מתוקן ועומד.

בן מלך - שבכל מצב ובשום אופן אין בן ישראל מתרחק

ובאמונה זו צריך היהודי לחיות את חייו, שבכל מצב שהוא הוא נשאר תמיד 'חלק אלוק ממעל', בן המלך, שאינו נדחה אף פעם, והוא נשאר תמיד בעומק בקרבה הכי גדולה כמו בן המלך. וזהו הגרעסטע יצר הרע, לשכוח שאני בן מלך, כך דרכו שהוא תחילה 'יורד ומתעה' ואחר כך 'עולה ומרגיז' (עפ"י ז"צ טו.), שאחר שהצליח להביא את האדם לכלל חטא, הוא מביאו לחשוב שכבר אבד בעונו ואין לי יותר שייכות עם כל היהדות, ואפילו אם יישאר יהודי בחיצוניות אבל בפנימיות שלו הוא מרגיש כבר רחוק, אולם באמת זהו עצת היצר הרע, אבל הקב"ה רוצה בנו ואנו נשארים תמיד בבחינת 'בני בכורי ישראל'. זהו היסוד והשורש החוזר ונשנה בכל הישמח ישראל,

לזכור שאין כזה דבר שיהודי איבד את הקשר שלו עם הקב"ה, יהודי אף פעם אינו מתרחק, אמנם צריך לשוב בתשובה ולתקן את פגם העוונות, אבל הוא לא התרחק, זה אותו 'חלק יעקב' שלא נפגם בשום אופן.

ובעניין זה מסופר על הישמח ישראל שבא לפניו יהודי שחטא ל"ע בחטאים חמורים רבים, והיה מאוד שבור ורצוץ ממכשלותיו, ענה לו הישמח ישראל על פי הכתוב (דברים ט, לב) "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", ואיתא בספדה"ק, ומוכא עד"ז ג"כ בתניא לקמן (ראה אגרת המשונה, ה), שביין ישראל לאביהם שבשמים יש מעין 'חבל', המורכב משלושים ושש נימין, והם הל"ו כריתות שיש, ובכל איסור כרת רח"ל מתנתקת נימה אחת מחבל זה. והנה, פנה הישמח ישראל לאותו בעל עבירה, אמנם עברת כמה וכמה עבירות של איסורי כרת, אולם בוודאי ישנם עדיין כמה איסורי כרת שלא עברת, כמו פיטום קטורת להריח וכדו', דברים שאינם שייכים בזמן הזה, וא"כ גם אצלך נשארו נימין שעדיין לא ניתקו, וממילא החבל עדיין קיים ועודך מחובר ליהדותך על אף כל העבירות החמורות שעברת, ואתה יכול עדיין לחזור. זהו ההכרה שצריכה להיות לכל יהודי שהוא נשאר תמיד בן המלך.

בן מלך - שאינו מחפש סיבות והתיריים להיפטר מחובתו
אלא מבקש ומחזר אחר קיום רצון אביו

זה חשבון אחד מה הנחיצות הגדולה בזיכרון היותנו בני המלך, שעל כך יש יצר הרע גדול כל כך. ויש בזה עוד עניין, על פי דברי המפילת ישראל הידועים בפרקי החסידות (פרק יט) וז"ל: הנה שורש החסידות הוא מה שאמרו זכרונם לברכה (נלוט יז.) 'אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו'. והענין הוא כי הנה המצות המוטלות על כל ישראל כבר ידועות הן וחובתן ידועה עד היכן היא מגעת, אמנם מי שאוהב את הבורא יתברך שמו אהבה אמתית לא ישתדל ויכוין לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו שאילו יגלה אביו את דעתו גילוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל. ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור, הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות

לו, גם את אשר לא אמר לו בפירוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש או שיאמר לו פעם אחרת.

"והנה דבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו שיוולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב וריע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו, כללו של דבר בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת. שלא יאמר לא נצטויתי יותר, די לי במה שנצטויתי בפירוש, אלא ממה שנצטוה ידון על דעת המצוה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת. והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו גם כן אהבה נאמנת, כי גם הוא מסוג האוהבים ותהיינה לו המצות אשר צוויים גלוי ומפורסם לגילוי דעת לכד לדעת שאל הענין ההוא נוטה רצונו וחפצו יתברך שמו, ואז לא יאמר די לי במה שאמור בפירוש, או אפטור עצמי במה שמוטל עלי על כל פנים, אלא אדרבא יאמר כיון שכבר מצאתי ראיתי שחפצו יתברך שמו נוטה לזה, יהיה לי לעינים להרכות בזה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברך חפץ בו, וזהו הנקרא 'עושה נחת רוח ליוצרו'."

ובכן זהו גם כן פועל יוצא ממה שהאדם מרגיש שהוא בן המלך, 'בנים אתם לה' אלוֹקֵיכֶם', שהוא עובד אותו יתברך כבן האוהב את אביו שמבקש לעשות לו נחת רוח ולא רק לפטור את עצמו ולצאת ידי חובתו. ודבר זה הוא שורש דרך החסידות, שהרי זהו הפירוש הפשוט של 'חסיד', שהוא עושה לפניו משורת הדין, וכן איתא באגרא דכ"ה בפרשת קורח (ד"ה ס"י ויקס סג) בתוך דבריו: "הגם שאין הענין הזה מבואר בתורה הלא חסיד אתה מתנהג בחסידות לפניו משורת הדין והענין שאני מצוך לעשות הוא מכלל החסידות דלפנים משורת הדין הגם שאינו מבואר בתנ"ך ובדברי רז"ל".

ולכן מחזר על כך היצר הרע כל כך, להשכיח מיהודי שהוא בן מלך, והיינו לפי האמור, שהוא מוכן לתת לו לעשות את המצוות לכל פרטיהן, אולם שיעשה זאת מתוך כפייה והכרח, בלי חשק ורצון, וממילא יחפש תמיד סיבות להיפטר מחובותיו. והדבר מצוי שהאדם חושב לעתים, הרי מונח עלינו עניינים רבים כל כך, איסורים והגבלות, חיובים וציוויים, לא לעשות כך ולא לעשות כך. איך אנו יכולים לסבול עול קשה כזה.

מחשבה זו נובעת מכך ששוכחים שאנו בני המלך, כי בן מלך אינו מקיים את רצון אביו מחמת הכפייה וההכרח, אלא כי חפץ ומבקש למלא את רצון אביו, ומשום שהוא מבין שכל ההגבלות הללו, אינם מצוות מלך גרידא, אלא כי לא מתאים לבן מלך להתנהג כמו שאר בני האדם, בן מלך נמצא וחי במצב אחר, מרומם ונעלה יותר.

בעניין זה התפרסם לפני כמה שנים מעשה ביהודי ספרדי אחד נכבד, שאיני זוכר כעת את שמו, שהיה בחו"ל לצרכי רפואה, והמתין לרופא, והיה שם ג"כ איזה גוי, שהסתכל עליו בלי הרף, עד כדי כך שאותו יהודי כבר חשש לנפשו מה הלה זומם עליו. ולפתע פנה אליו הגוי ושאלו האם הוא יהודי, ולמשמע תשובתו התלהב והתרגש מאוד, והסביר, שהוא אף פעם לא ראה יהודי בעיניו, והוא למד בספרים שלו שהיהודים הם בנים של האלקים וממילא השתוקק מאוד לפגוש יהודי בן האלקים, ולכן הוא מתרגש מכך מאוד בראותו לראשונה את בן האלקים.

והוסיף הגוי לשאול אותו שאלה שלפי דבריו מטרידה אותו זמן רב: מה בני האלקים חושבים בלכתם ברחוב, שכן מסתבר שאין עולה על דעתם מחשבות הבל ורעות רוח כמו שאר בני האדם הרגילים, בני מלכו של עולם בוודאי יש להם מחשבות אחרות ונעלות יותר. הם הרי לא סתם אנשים בעלמא.

ואכן, הבנתו של אותו גוי נכונה וצודקת היא, בני ישראל בהיותם בני המלך כל שיג ושיחם וכל הלך מחשבתם צריכה להיות שונה לטיבותא, ומה שלמעשה אין זה תמיד כן, זהו כדברי רבי שלמה קארלינער שהיצר הרע משכיח מאתנו את היותנו בני המלך. אולם כאשר מצליחים להעמיד את חיי האדם ביסוד כזה של בן מלך, הרי ממילא הרבה עניינים בחיי היהדות היו הולכים הרבה יותר בנקל, כל מיני שאלות שמתחבטים בהם, אם אפשר לעשות מעשה פלוני כזה וכזה, מחפשים התירים דחוקים בכל מיני מקרים – כאשר זוכרים את הנקודה שאנו בני המלך, הרי ממילא מבינים מה מתאים לבן המלך לעשות ומה לא מתאים לו לעשות, ומה שייך בכלל לחפש התירים, הרי לא מתאים לנו.

עוד נקודה בעניין זה, הוא דבר שאנו עוסקים בו רבות במסגרת החבורה, והוא היסוד האמור בדברי המסילת ישרים (פלק ז): "ואמנם כבר ידעת, שהנרצה יותר בעבודת הבורא יתברך שמו, הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה. והוא מה שדוד המלך מתהלל בחלקו הטוב ואומר (מסלס מג, ב) 'כאיל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אלך אלקים', 'צמאה נפשי לאלקים וגו', נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'" (שס פד, ג), 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי' (שס סג, ב)."

זה גם כן מעניין הרגשת היותנו בן מלך. כל יהודי הוא עובד ה', אולם אפשר לעשות המצוות כי אנו עבדים, וזה בוודאי ג"כ נכון ואנו אכן צריכים להרגיש כך, אולם הנרצה יותר שמגיעים לכך שאנו בני מלך, וממילא אנו עובדים אותו מתוך 'חפץ הלב ותשוקת הנשמה', שמוסיפים לכל היהדות גם רצון וחשק, פנימיות והתבוננות.

ומוסיף בזה המסילת ישרים יסוד גדול: "ואולם האדם אשר אין החמדה הזאת לוהטת בו כראוי, עצה טובה היא לו שיודרו ברצונו, כדי שימשך מזה שתולד בו החמדה בטבע, כי התנועה החיצונה מעוררת הפנימית, ובודאי שיותר מסורה בידו היא החיצונה מהפנימית. אך אם ישתמש ממה שבידו, יקנה גם מה שאינו בידו בהמשך, כי תולד בו השמחה הפנימית והחפץ והחמדה מכח מה שהוא מתלהט בתנועתו ברצון. והוא מה שהיה הנביא אומר (הושע ו, ג) 'ונדעה נרדפה לדעת את ה', וכתוב (שס יא, י) 'אחרי ה' ילכו כאריה ישאג'."

אמנם עדיין אין אוחזים במדרגה זו של עבודת ה' מתוך 'חפץ הלב ותשוקת הנשמה', אולם אנו עושים מעשים חיצוניים מתוך תכלית ומטרה להגיע לפנימיות זו של 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי'. והאריך בזה ג"כ הישמח ישראל במאמרי חנוכה (אומ נא) שיש "אנשים שהם במדרגה גדולה שעיקר תנועתם הוא מהפנימיות שהפנימיות הוא מתנענע, וכו', ואם אין הנענוע מהפנימיות ומעומק הלב אין מתנענעין כי באבנתא דליבא תליא מילתא", אמנם באמת "מדה זו טוב מאוד אך לאו כל מוחא סביל דא לכך, וכו', צריך לנענע בכל איבריו אף כי היראה איננו מפנימיות לבו, ויעשה מה שיעשה ובלבד שיכוון, היינו שיעבוד בפועל ובכח בעבודת החיצון ובקול וצעקה עד שידליק

ויתלהב פנימיות הלב, ויעשה כל מה שבכחו לעשות, וכמו שאמר הבעש"ט הק' עה"כ (קהלת ט, י) 'כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה', היינו שיעשה ב'כח' ועי"ז יעורר כח הפנימיות".

וכבר הזכרנו בזה כמה וכמה דוגמאות, וכגון בעניין התפילה. אפשר להתפלל בחשק ואפשר להתפלל בלי חשק, ולא כל אחד יש לו כבר את החשק להתפלל, אבל הוא יכול להחליט שעכ"פ כשהוא מגיע להתפלל הוא בא עם כל לבו ונפשו וכל כולו, ומתוך החלטה שהוא נעמד להתפלל, ולא סתם כדבר שעושה אגב אורחא, ומיד כשמתחילים הציבור להתפלל הוא ג"כ מתחיל. זאת היא תנועה חיצונית של התעוררות, ואז בסוף נולד החשק. אבל אם מגיעים לתפילה במצב של רפיון ולוקח זמן עד שכבר מתחילים להתפלל, ועד אז מתעסקים בדברים רבים, אפילו במילי דשמיא כמו ללמוד או שאר הכנות, אולם חסרה התנועה החיצונית של ההתלהבות והחשק וממילא אי אפשר להגיע לפנימיות הרצון.

למדנו אפוא בעניין זה של 'בנים אתם לה' אלוקיכם', שעל כך יש את היצר הרע הגדול ביותר, להשכיח שאנו בני מלך, שדבר זה נוגע לכמה נקודות יסודיות בעבודת ה'. א' בנוגע לתשובה, שלא ירגיש היהודי שהוא כבר ממילא פגום ומרוחק, אלא יזכור שתמיד הוא בן מלך, הוא צריך לשוב אבל אפשר לשוב, ובכל מקרה אין מתרחקים ונשארים בן מלך. וזה כדברי הישמה ישראל בפרשתנו. ב' להתנהג בהנהגה הנכונה המתאימה לבן מלך, ולא לחפש מה מותר ומה אסור, ואיפה יש להתיר בדוחק. ג' שבן מלך רוצה לעשות נחת רוח לאביו ולכן הוא עושה עם 'חפץ הלב ותשוקה הנשמה', בבחינת 'כאיל תערוג', זאת היא העבודה הנרצית, וכך רוצה הקב"ה לראותנו, בנים הרוצים לעשות נחת רוח לאביהם שבשמים, ורוצה להתקרב אליו, וזאת היא כל חייו.

